

מראי מקומות - יבמות

ג:

שחל עליה בנפילה ראשונה לא פקע ממנה כלפי אותו האח, וממילא היא אסורה בנפילה שני, וגם אוסרת צרתה עמה [ולפי"ז ג"כ צ"ע רש"י לקמן דף ח'].

ג. יכול שאני מרבה שש עריות חמורות מאלו דהיינו, דהיכא דאחר [שאינו אח] נושא אותן ומת, וא' מנשיו היא מאותן עריות, יכול שתהי' גם צרתה אסורה, קמ"ל. והעירו תוס', דהי' שייך לחדש כן גם בשאר עריות, היכא שנשאת לאחר, דצרתה מותרת לו בנישואין אחר מיתת בעלה. והבין היש"ש (סי' ב') בדברי תוס', דמה שנקט ו' עריות חמורות הוא משום דפסיקא מילתא, דאין שייך במקום מצוה. אבל הוא עצמו כ' לבאר באו"א, דגבי אותן ו' הי' ה"א מיוחדת לאסור הצרה אף שלא במקום מצוה, שהרי התורה השוותה כל העריות לענין איסור צרות, וא"כ בשלמא באותן ט"ו עריות, שייך שיהי' האיסור במקום מצוה. אבל באותן ו' עריות, דאין שייך במקום מצוה, א"כ לימא דכדי להשוות כל העריות להדדי, יהיו עריות אלו אסורות אף שלא במקום מצוה, קמ"ל.

ד. אזהרה שמענו עונש מניין פרש"י, אם ייבם ערוה או צרתה. אבל המאירי פי' "ר"ל, ביבום צרת ערוה שהיא בכרת", ולכא' פי' כן משום דאין שום חידוש לומר דעל הערוה גופא יש חיוב כרת, שהרי כיון שאינה במקום מצוה, מה יפטרנה מעונש שבכל מקום. וזה ק' לרש"י, דפי' דקאי על הערוה ג"כ. ובאמת ק' גם להמאירי, דנהי שאין להצרה איסור של אחות אשה, אבל מ"מ יש לה איסור ערוה של אשת אח, וכיון שהוא שלא במקום מצוה, א"כ למה צריך קרא [וע' לעיל דף ב' מה שהבאנו בתי' קו' זו מהפורת יוסף (לבעל פמ"ג)]. וע' בחי' ר' נחום (ל"ח) דכ' לבאר ע"פ מה שייסד שם דעיקר הדין דיבמה מותרת ליבם הוא ע"י הכח של הותרה, ואף דצריכין להא דעשה דוחה ל"ת, מ"מ צריך הא דהותרה, ע"ש דהאריך לבנות יסוד זה. וא"כ, י"ל דשפיר הי' ה"א דאף דלמעשה הערוה אסורה משום קרא דלא תקח, אבל אולי עיקר דין הערוה שלה עדיין הותרה, אלא שיש איסור לאו חדש עליה, ולזה צריך גילוי הקרא דיש לה עונש ג"כ.

וע"ע במשנת ר' אהרן (ריש סי' א') דנקט לדבר פשוט דאפי' אם שאלת הגמ' היא על הערוה עצמה, מ"מ זה פשוט דהשאלה לא היתה אלא על הדין אשת אח שבה, אבל ודאי חייבת כרת מצד הדין ערוה אחרת שעליה [ונפק"מ באחות אשה לאחר מיתת אחותה]. ועיי"ש שביאר ע"פ הגמ' לקמן (נד) דהי' צריך קרא לאסור יבמה בחיי בעלה, וביארו התוס' שם משום דכיון

א. חדא למעוטי צרת ממאנת וכו'

פרש"י, דנתמעט ממתני', דעריות דמתני' פוטרות מן החליצה ומן הייבום, ואלו פוטרות רק בייבום, אבל אינן פוטרות מחליצה. אבל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דגם מן הייבום אינן פוטרות, דהיינו דצרות נשים אלו או מייבמין או חולצין.

ב. צרת צרתה מניין

הק' רעק"א, "קשה לי, דלמאי צריך קרא לצרת צרתה, הא הצרה הנפטרת בלא יבום נשארה לו באיסור אשת אחיו מאביו, והיא עצמה ערוה, וממילא צרת צרתה היא צרת ערוה דאשת אחיו מאביו, וצ"ע" [וע"ש שהביא דרש"י באמת כ' סברא זו לקמן (ח) לש' רבי דלא דריש לצרור]. והאחרונים הוסיפו להק' מתוס' כאן (ד"ה לפי) שכ' דצרת סוטה אינה פוטרת צרת צרתה לבועל, כיון דאינה ערוה, ולמה אינה פטורה משום אשת אח. ויש כמה דרכים בהאחרונים ביישוב הקו'. א) בחי' ר' שלמה (סי' א', ד"ה ולפי דברינו דבאמת) כ' לייסד דלא הי' שייך שהעשה של יבום ידחה הל"ת של אשת אח אם לא דהתורה היתה מפקיעה את השם ערוה שלה ע"י מיתת בעלה. וא"כ, אף דלמעשה אסורה ליבום, משום דערוה [אחרת] היא, הלא זהו רק מן הצד, אבל ביסוד שייכת ליבום, וא"כ ה"א דמדדן אשת אח שלה אינה יכולה לפטור צרתה, ולכן שפיר צריך קרא. ובאמת כן חי' הקרא, דכיון שהיא שלא במקום מצוה, ערוה רגילה היא, וממילא מדדן אשת אח פוטרת צרתה, ושפיר כ' רש"י לעיל (ב: ד"ה כשם שצרת בתו) דצרת צרתה פטורה משום אשת אח. וע"ש מש"כ ליישב רש"י דלקמן (ח), דכל זה הוא לש' רבנן, אבל לרבי באמת י"ל דסברא הוא, ע"ש.

ב) הקובץ הערות (ב: ד') כ' לחדש דמה דערוה יכולה לפטור צרתה הוא רק היכא דמה שפטורה הערוה מיבום הוא מה שהיא ערוה, אבל אם היא פטורה מצד אחר, למשל שנמצאה איילונית, אינה יכול לפטור צרתה, דאף דערוה היא, הרי מצד הערוה אינה פטורה, וא"כ אין מה שהיא ערוה יכולה לפטור צרתה. ובכל צרה, הרי הפטור אינו משום אשת אח, אלא שם צרה, וא"כ מהכ"ת דזה יכול לפטור אף צרתה, קמ"ל קרא (ודברי רש"י דף ח' צ"ע).

ג) הקהלות יעקב (ג') כ' (בתי' הראשון) דאי לאו קרא, ה"א דמה שהצרה פטורה מיבום הוא רק בנפילה זו שנפלה עם הערוה, אבל אם נתייבמה לאח השני, ושוב נופלת בלא צרתה [הערוה], ה"א דשפיר יכולה להתייבם, דכמו דפקע איסור אשת אח שלה לגבי אחיו המייבם, ה"ה כלפי אח זה י"ל דפקע. וא"כ צריכה התורה לחדש דאיסור אשת אח

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - יבמות

ג: (המשך)

מכאן דמה שאין תפיסת קידושין בעריות, היינו מחמת האיסור כרת, אבל אם לא הי' איסור, שפיר הי' קידושין נתפס בה. אבל כ' דלפי מש"כ לייסד שם, דאינם תלויים זב"ז, צריך ליישב באו"א. וע"ש שביאר דכמו דלענין דחיית הלאו גילתה התורה דלצורך מצוה בטלה הסבה שגורמת את ה"ל"ת, א"כ כיון שגם תפיסת קנין הוא צורך המצוה, א"כ כמו שבטלה סיבת האיסור משום מצות יבום, כן בטלה הסבה המונעת לתפיסת קנין.

ז. אתי עשה ודחי לא תעשה

בעיקר דין עדל"ת, חקר הקובץ הערות (סי' י"ד, א') "אם הדחי' היא כדי שתתקיים העשה, או כדי שלא תתבטל, ונפקא מינה באופן שלא תתקיים ולא תתבטל, אם בכה"ג מקרי אפשר לקיים שניהם". והביא מש"כ הרמב"ן בב"מ (ל') דיהי' חשיב עדל"ת מה שהכהן יכנס לבית הקברות להגביה האבידה כדי לקיים מצות השב תשיבם, הגם דעדיין אינו מחוייב בה עד שהגביה אותה, ולכן לא יתבטל העשה אם אינו מגביהו, מ"מ נחשב עדל"ת ליכנס לבה"ק כדי לקיים העשה. אלמא דס"ל להרמב"ן דאפי' אם לא יתבטל העשה, מ"מ מה שיתקיים העשה סגי שיהי' יכול לדחות הלאו כדי לעשותו.

דשריא רחמנא לאחר מיתה אין סברא שתהא אסורה בחיי בעלה, דלא מסתבר דהתורה דחתה ל"ת שיש בו כרת. ועפ"ז ביאר דבאמת מיתת האח מתירה לו, וא"כ ה"א דאפי' שלא במקום מצוה עכ"פ אינה אסורה לו משום אשת אח, להכי צריך קרא כאן. (ולכא' זה לא מתאים עם מש"כ בשם ר' שלמה לעיל, דמר' שלמה מבואר דמהריבוי דצרת צרה ילפינן דעדיין יש עלי' האיסור אשת אח בתוקפו, ולפי ר' אהרן הוא מקרא דעונש דכאן.)

ה. עונש מניין

פי' הריטב"א, דאף שאינו מפורש שיש בה עונש, הכי קים לי' להתנא, שיש בזה עונש.

ו. מ"ט, דאמרי' אתי עשה ודחי לא תעשה

ק', מה לי דעשה דחי לא תעשה, אפי' אם אין כאן איסור ביאה, סכ"ס ערוה היא, ואין קידושין תופסין בה, ומבואר בכמה דוכתי דכדי לעשות מצות יבום, צריך לקנותה, וא"כ איך קיים כאן מצות יבום [וכן ק' לתוס' לקמן (ט. ד"ה והרי'), שהעיר בשו"ר"ע, דס"ל דאין קידושין תופסין בחייבי לאווין, ולכן אף חייבי לאווין פטורין מן היבום, לימא דעדל"ת, וק' כנ"ל]. וע' בחי' ר' שמעון (א', ג') שהעיר כן, וכ' דלכא' משמע